

شفاف سازی؛ موثرترین شیوه مبارزه با فساد اداری

اخیراً سازمان شفافیت جهانی، ایران را از نظر فساد اداری در میان ۱۴۶ کشور جهان، در مرتبه هشتاد و هشتم قرار داده است. شاخص ایران ۹/۲ از ۱۰ بوده است، براساس شاخص تعیین شده از سوی سازمان مذکور ۱۰ کمترین میزان فساد و صفر بیشترین میزان فساد را نشان می دهد. در فهرست اعلام شده ایران نسبت به سال قبل نه رده تنزل کرده است. گزارش سازمان بر این نکته تاکید دارد که کشورهای در حال توسعه تولیدکننده نفت نظیر آنگولا، آذربایجان، چاد، ایران و عراق همه امتیاز پائینی را کسب کرده اند. بدون آنکه بخواهیم وارد محتوای این داوری بشویم و چندوچون آن را مورد سوال قرار دهیم باید ببینیم این ناپهنجاری که گریبانگیر سازمانهای مختلف ما شده است و هر روز ما را در رده بندیهای جهانی در مرتبه نازل تری قرار می دهد چگونه قابل درمان است و چطور می توان از توسعه و گسترش آن جلوگیری کرد. اصولاً تعریف قابل قبول همگانی در مورد فساد اداری وجود ندارد و نویسندگان مختلف به گونه های متفاوتی با موضوع فساد اداری برخورد کرده اند. برخی فساد اداری را سوء استفاده از موقعیت و جایگاه اداری برای مقاصد شخصی دانسته اند، گروه دیگری رشوه گیری و پنهان کاری را فساد نامگذاری کرده اند و عده ای نیز هرگونه ارتباط و ردوبدل کردن منابع و امکانات برای انجام امور غیرقانونی را در سازمانها فساد اداری تعریف کرده اند. اما آنچه در تمامی این تعاریف مشترک است، نوعی هنجارشکنی و تخطی از هنجارهای اخلاقی و قانونی در عملکردهای اداری و سازمانی است و از این روست که فساد اداری و تعریف آن تابعی از هنجارهای موردقبول در هر جامعه و فرهنگ می شود. دلایل گوناگونی را برای فساد اداری در جوامع مختلف برشمرده اند: فقر اقتصادی و نابسامانی های درآمدی کارکنان سازمانها، فقر فرهنگی و عدم وجود باورهای استوار اخلاقی، و نبود مقررات و قوانین بازدارنده و نظامهای کنترلی موثر از زمره دلایل اصلی بروز فساد اداری بوده است. اما شاید مهمترین دلیل اشاعه فساد اداری نبود ساختارهای شفاف و روشن انجام امور در سازمانهاست. در محیطهای اداری غیرشفاف و مبهم، امکان کجرویهای اداری افزایش می یابد و انجام رفتارهای فسادآلود تسهیل می شود. بنابراین شاید به جرأت بتوان ادعا کرد که موثرترین و کارآترین شیوه های مبارزه با فساد اداری خروج از فضای تاریک و سایه و شفاف سازی و روشن ساختن محیط و ساختار اداری است. هشداری که یکی از نویسندگان مدیریت به مدیران امروز می دهد آن است که در عصر حاضر مدیران مانند ماهیان در تنگ بلورین اند. همانگونه که ماهیان را همگان به وضوح می بینند و هر حرکت و جنبش آنان پنهان نمی ماند، مدیران امروز نیز در معرض دید همه هستند و همه رفتارهای آنان آشکار و واضح است. و در چنین شرایطی باید بسیار مراقب بود که خطائی از مدیران سرزنند، چون دوران پنهان کاری ها به سر آمده است. (BUCHHOLZ, ۱۹۹۶) نویسنده دیگری فضای مدیریت امروز را به آینه خانه ای تشبیه کرده است که از هر سو حرکت کنیم، عملکردها و رفتارهایمان در آینه ای منعکس می شود و همگان از آن باخبر می شوند، پس در این فضا چاره ای جز صداقت و درستی نیست. چون همگان نظاره گر کارهای مدیران هستند. (DYSON, ۱۹۹۷) بدین ترتیب اگر بکشیم در جامعه شرایطی فراهم آوریم که هر نوع پنهان کاری و عملکرد در سایه، غیرممکن و دشوار گردد، مسلماً از فساد اداری کاسته خواهد شد. باید بپذیریم که در محیطهای شفاف و روشن که قوانین و مقررات برای همگان به صراحت مشخص بوده و قابل دسترسی و آگاهی است دیگر نمی توان به سادگی فساد کرد. آینه خانه دایسون و تنگ بلورین بوخهولز راه چاره فساد اداری در دنیای امروز است. سهولت دسترسی به اطلاعات برای همگان، وجود رسانه های کارآمد و منتقد، ایجاد، پذیرش و توسعه فضای نقد سازمانها و مدیریت آنها در جامعه، ترویج آموزشهای ضدفساد در سطوح مختلف تحصیلی، بازنگری قوانین ضدفساد، همکاری های بین المللی در مبارزه با فساد، تقویت سازمانهای غیردولتی و تشکلهای مردمی برای مبارزه با فساد و آشکارسازی کجروی ها، مشارکت مردم در مبارزه با فساد و بالاخره تعریف فساد به طور واضح و روشن در جامعه از زمره کارهایی است که در غلبه بر فساد می تواند کارساز و موثر باشد. کنوانسیون جهانی مبارزه با فساد سازمان ملل متحد روز نهم دسامبر برابر ۱۹ آذر هر سال را به عنوان روز جهانی مبارزه با فساد برگزیده است و از تمامی مردم جهان و دولتها خواسته است با کمک و همکاری یکدیگر برای به وجود آوردن جامعه ای عاری از فساد تلاش کنند تا شاید این حرکت نقطه عطفی در غلبه بر این بیماری مخرب سازمانهای اداری کشورها باشد. و ما نیز امیدواریم با بهره گیری از تمامی ابزارها و سازوکارهای موجود و شفاف سازی محیط های سازمانی و اداری از نقطه نظر عملکردی، بتوانیم شاهد ارتقای مرتبه کشورمان از جهت رفع فساد باشیم و همه مردمان کشور را در این مبارزه و تلاش شریک و سهیم سازیم.